

4. Ostapenko O., Tymchuk M. Vijskovo-patriotychne vukhovannya starshoklasnykiv v umovax idejno-svitoglyadnoyi konfrontatsiyi. Teoretyko-metodychni problemy vukhovannya ditei ta uchnivskoyi molodi: zbirnyk naukovykh prac. Kyiv, 2021. Vyp.25. Kn 2. S. 62-73.
5. Ostapenko O.I., (red.), Tymchuk M.V., Zubalii M.D., Zhurba K.O., Binetskyi D.O., Kasich N.P., Kuzora I.V. Viiskovo-patriotychne vukhovannya uchniv v umovakh idejno-svitohliadnoi konfrontatsii: navchalno-metodychnyi posibnyk Kropyvnytskyi: Imeks-LTD, 2022. 165 s.
6. Skyrda T.S. Vukhovannya patriotyizmu molodshykh pidlitkiv zasobamy heimifikatsii. Teoretyko-metodychni problemy vukhovannya ditei ta uchnivskoi molodi: zbirnyk naukovykh prats. Kyiv, 2021. Vyp.25. Kn 2. S. 138-147.
7. Tymchuk M. V. (red.), Ostapenko O. I., Binetskyi D. O., Kasich N. P. Metodyka viiskovo-patriotychnoho vukhovannya uchniv u zakladakh zahalnoi serednoi osvity: metodychni rekomendatsii. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD, 2022. 91 s.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.02(160).35

Циганенко О.І.¹

доктор медичних наук, професор, професор кафедри спортивної медицини

Першегуба Я.В.²

кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри громадського здоров'я

Богданович Л.В.¹

кандидат біологічних наук, доцент кафедри спортивної медицини

Оксамитна Л.Ф.¹

старший викладач кафедри спортивної медицини

¹Національний університет фізичного виховання і спорту України

²Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ДОТРИМАННЯ СПОРТСМЕНАМИ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЗАБРУДНЕННЯ ВІЗУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

Питання визначення методологічних підходів до оцінки рівня виконання спортсменами заходів безпечної поведінки для запобігання негативного впливу чинників забруднення візуального простору на їх здоров'я потребує свого вирішення.

Мета дослідження: визначення методологічних підходів до оцінки рівня виконання спортсменами заходів безпеки (безпечної поведінки) для запобігання можливого негативного впливу чинників візуального забруднення простору на організм спортсменів.

Методи дослідження: використані методи аналізу теоретичної літератури: узагальнення, синтез, формалізація, абстрагування.

Результати дослідження та висновки. Була розроблена анкета для оцінки рівня виконання спортсменами заходів безпеки (безпечної поведінки) для запобігання можливого негативного впливу чинників забруднення візуального простору на здоров'я спортсменів. За результатами проведеного анкетування 50 спортсменів зроблені висновки, що у них недостатній рівень виконання заходів безпеки (безпечної поведінки) для запобігання можливого негативного впливу чинників візуального забруднення простору на здоров'я, що потребує проведення відповідної освітньої роботи.

Ключові слова: спортсмени, здоров'я, візуальне забруднення візуального простору, візуальна екологія.

Tsyhanenko O.I., Pershehuba Ya.V., Bohdanovich L.V., Oksamitna L.F. Methodological approaches to assessing the level of execution of safety measures by athletes to prevent the negative impact of visual pollution of visual space The issue of determining methodological approaches to assessing the level of athletes' implementation of safe behavior measures to prevent the negative impact of factors of visual pollution of the visual space on their health is important and urgent, which needs to be resolved. The purpose of the study: determination of methodological approaches to assessing the level of performance of safety measures (safe behavior) by athletes to prevent the possible negative impact of factors of visual pollution of the visual space on the body of athletes. Research methods: used methods of theoretical analysis of theoretical literature: generalization, synthesis, formalization, abstraction. Research results and conclusions. A questionnaire was developed for a questionnaire survey to assess the level of performance by athletes of safety measures (safe behavior) to prevent the possible negative impact of factors of visual pollution of the visual space on the health of athletes. According to the results of the survey of 50 athletes, it was concluded that they have an insufficient level of safety measures (safe behavior) to prevent the possible negative impact of factors of visual pollution of the visual space on health, which requires appropriate educational work.

Key words: athletes, health, visual pollution of visual space, visual ecology.

Постановка проблеми. Питання визначення методологічних підходів до оцінки рівня виконання спортсменами заходів безпеки (безпечної поведінки) для запобігання можливого негативного впливу чинників візуального забруднення візуального простору на їх здоров'я можна віднести за профілем до такої нової екологічної науки як візуальна екологія.

Візуальну екологію визначають, як нову екологічну науку, а саме як екологію візуального простору (середовища). В свою чергу візуальний простір (середовище) характеризують, як сприйняття простору об'єктом суб'єктом. Візуальна екологія вивчає, як природні так і антропогенні чинники візуального простору, які можуть позитивно або негативно впливати на фізіологію і психіку людини, мати естетичний та економічний вплив на сучасне суспільство [1-

4].

Вважають, що виникнення візуальної екології зумовлене збільшенням та розширенням напрямків екологічних проблем суспільства. Візуальне забруднення візуального простору набуває глобального рівня у великих містах - мегаполісах. Тому вже почалося формування візуальної екології як дисципліни для викладання у закладах вищої освіти [2, 4].

Дуже важливою задачею візуальної екології є оцінка ступеню виконання заходів безпеки різними групами населення та недопущення негативного впливу як природних так і антропогенних візуальних чинників візуального середовища на фізіологію і психіку саме спортсменів [1, 4, 7, 8].

В свою чергу візуальне забруднення візуального простору визначають, як візуальне погіршення (забруднення) візуального простору, що призводить до порушення якісного та безпечного його сприйняття людиною і навіть до виникнення психічних порушень. При цьому найбільш поширеною та небезпечною ознакою візуального забруднення візуального простору є його перенасиченість світловою та щитовою рекламою, особливо при дефіциті зелених насаджень та закритті спорудами (насамперед у містах) відкритого простору. Для психіки людини виникає своєрідний «дефіцит відкритого простору» [7, 8].

Згідно даних літератури найбільше візуальне забруднення візуального простору відмічається на центральних вулицях та магістралях у містах – мегаполісах в яких, як правило розташована і значна спортивна інфраструктура, що не може позитивно впливати на фізичний стан та здоров'я спортсменів [3, 4, 7].

Це обумовлює необхідність розробки підходів до оцінки рівня виконання заходів безпеки стосовно можливого негативного впливу чинників візуального забруднення візуального середовища на здоров'я спортсменів.

Зв'язок роботи з науковими програмами та практичними завданнями. Проведення даної роботи є важливим фактором для вирішення проблеми попередження можливого негативного впливу чинників візуального забруднення візуального простору на здоров'я спортсменів.

Мета дослідження визначення методологічних підходів до оцінки рівня виконання спортсменами заходів безпеки (безпечної поведінки) для запобігання можливого негативного впливу чинників візуального забруднення візуального простору на здоров'я спортсменів.

Методи та організація дослідження. У відповідності до поставленої мети був проведений системний аналіз наукової, науково – методичної літератури та інших джерел інформації стосовно визначення методологічних підходів до оцінки рівня виконання спортсменами заходів безпеки для запобігання можливого негативного впливу чинників візуального забруднення візуального простору на здоров'я спортсменів.

Використані методи теоретичного аналізу наукової літератури: узагальнення, синтез, формалізація, абстрагування [5].

Результати дослідження та їх обговорення. Застосування такого методичного прийому призвело до висновку: у осіб, які довгостроково знаходяться за умов (в умовах) відкритого простору урбаністичного оточення, може відмічатися суттєва втома очей, психічні розлади (як і при негативній дії інших чинників довкілля) як дратівливість, розсіювання уваги, втрата відчуття простору, що в результаті може суттєво погіршити психічну та фізичну працездатність людини, в тому числі і спортсменів [7-9]. Тому була розроблена спеціальна методика рейтингової оцінки візуального забруднення візуального середовища, яка включає такі показники: ступінь агресивності та однорідності; забруднення рекламою та торгівельними точками; зелені зони (їх площа та відсоток до території забудови), рівень затемнення; скупчення сміття. Тобто методика має естетичне та подальше економічне спрямування відносно забезпечення благоустрою територій. При цьому кожний показник забезпечується рейтинговою шкалою та ваговим індексом [10].

За даної методикою оцінки проведено визначення ступеня візуального забруднення візуального простору на прикладі Солом'янського району міста Києва, як мегаполіса. Було встановлено, що Солом'янський район міста Києва має суттєве візуальне забруднення візуального простору особливо в межах центральних вулиць та магістралей [10].

Була проведена спеціальна експертна оцінка різних методик визначення та оцінки візуального забруднення візуального простору різних міст. При проведенні даних досліджень особлива увага приділяється методикам оцінки, які мають естетичне та економічне спрямування на необхідність проведення благоустрою територій. Однак при цьому не приділялась увага методикам оцінки рівня безпечної поведінки різних груп населення, в тому числі і спортсменів стосовно можливої негативної дії візуального забруднення візуального простору на здоров'я людини, в тому числі і спортсменів [6].

Тому нами була розроблена спеціальна анкета для визначення рівня безпечної поведінки спортсменів за умов візуального забруднення візуального простору насамперед у мегаполісах з розвинутою спортивною інфраструктурою.

Анкетування передбачає з'ясування питань рівня знань спортсменів стосовно потенційної небезпеки для їх організму візуального забруднення візуального простору, рівня усвідомлення необхідності безпечної поведінки для попередження негативної дії цих факторів, необхідності обмеження часу знаходження на таких територіях, у першу чергу, на центральних вулицях мегаполісів зі значним накопиченням світлової та щитової реклами.

Анкета опитування включає запитання та їх бальну оцінку:

1. Рівень Ваших знань стосовно потенційної небезпеки для здоров'я візуального забруднення візуального простору:

- високий – 3 бали;
- середній – 2 бали;
- низький – 1 бал;
- відсутність – знань з цього питання – 0 балів.

2. Рівень усвідомлення небезпеки візуального забруднення візуального простору:

- високий – 3 бали;
- середній – 2 бали;
- низький – 1 бал;
- відсутність усвідомлення – 0 балів.

3. Рівень усвідомлення необхідності у обмеженні часу знаходження на вулицях та магістралях з значною кількістю світової та цитової реклами:

- високий – 3 бали;
- середній – 2 бали;
- низький – 1 бал;
- відсутність усвідомлення – 0 балів.

Позитивний результат відповідає 6 балам. Тобто рівень усвідомлення з безпечної поведінки даної особи є достатнім стосовно візуального забруднення візуального простору.

Проведене анкетування 50 спортсменів у місті Києві (мегаполісі) показало, що вони не змогли набрати 6 балів для фіксації позитивного результату стосовно рівня заходів з безпечної поведінки стосовно можливої небезпеки досліджуваного фактору. Цей факт свідчить, що дані спортсмени не приймають достатніх заходів безпеки для зменшення його можливого негативного впливу на здоров'я. Це потребує проведення з ними спеціальної педагогічної освітньої роботи. Як приклад - просвітницький тренінг, що суттєвий для набуття практичних навичок та умінь. Результати такого педагогічного заходу можуть бути оцінені повторно за розробленою нами анкету.

Положення візуальної екології почали викладатися в магістратурі Національного університету фізичного виховання і спорту України за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт», спеціалізація «Менеджмент у спорті», профільне спрямування «Екологія спорту».

Висновки

Візуальне забруднення візуального простору може становити значну проблему для здоров'я спортсменів, що потребує вживання заходів з попередження цього негативного явища шляхом проведення оцінки рівня виконання спортсменами заходів з безпечної поведінки.

Для оцінки рівня виконання спортсменами заходів безпечної поведінки для запобігання можливого негативного впливу візуального забруднення візуального простору на здоров'я спортсменів була розроблена спеціальна анкета опитування.

Проведена оцінка з використанням розробленої анкети опитування показала, що опитані спортсмени не мають достатнього рівня до виконання заходів безпечної поведінки стосовно можливого негативного впливу чинників візуального забруднення візуального простору, що потребує проведення з ними спеціальної освітньої роботи.

Перспективи подальших досліджень. Буде проведена розробка та апробація програми соціально – просвітницького тренінгу стосовно набуття спортсменами знань та практичних навичок відносно забезпечення безпеки від можливої негативної дії на здоров'я чинників візуального забруднення візуального простору.

Література

1. Llausàs, Albert & Nogué, Joan. (2012). Indicators of landscape fragmentation: The case for combining ecological indices and the perceptive approach. *Ecological Indicators*. 15. 85–91. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2011.08.016>
2. Дударенко Л. Візуальна екологія як наслідок збільшення екологічних проблем людства / Л. Дударенко // Вища школа: науково – практичне видання. – 2017. - №2. – С.75 – 85.
3. Achsani, Rizky & Wonorahardjo, Surjamanto. (2020). Studies on Visual Environment Phenomena of Urban Areas: A Systematic Review. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. 532. 012016. DOI 10.1088/1755-1315/532/1/012016
4. Jana, M. K., & De, T. (2015). Visual pollution can have a deep degrading effect on urban and suburban community: a study in few places of Bengal, India, with special reference to unorganized billboards. *European Scientific Journal*, ESJ, 11(10).
5. Кліменко М.О. Методологія та організація наукових досліджень: підручник / М.О. Кліменко, В.Г. Петрук, М.Б. Мокін, М.Н. Вознюк. – Херсон: Олді плюс, 2012. – 474 с.
6. Кунделевська Т.В. Огляд методик оцінки візуальних впливів у межах урбоєкосистеми та пропозиції щодо проведення такої оцінки на території м. Івано-Франківська / Т.В. Кунделевська // Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування. - 2017. – Випуск 2(16). – С.86 – 91.
7. Пилипенко С. Три види міського забруднення: світлове, звукове, візуальне / С. Пилипенко. – Режим доступу: <https://prostirmagazine.com/town/try-vydy-miskogo-zabrudnennya-zvukove-vizualne-ta-svitlove>, 2023.
8. Wakil, Khydija & Tahir, Ali & Hussnain, Muhammad Qadeer Ul & Waheed, Abdul & Nawaz, Raheel. (2021). Mitigating Urban Visual Pollution through a Multistakeholder Spatial Decision Support System to Optimize Locational Potential of Billboards. *ISPRS International Journal of Geo-Information*. 10. 60. DOI: 10.3390/ijgi10020060
9. Циганенко О.І. Екологічна психіатрія в спорті як перспективний напрям спортивної психіатрії та спортивної медицини / О.І. Циганенко, Л.В. Богдаданович, Н.А. Склярова, Л.Ф. Оксамитна // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2022. - Випуск 9(154)2022. – С.119 – 123.
10. Radomska M. The assessment of visual inveroiment quality at Solomyansky district Kyiv, city / M. Radomska, M. Yrkiv, A. Husieva // Екологічна безпека та природокористування. – 2019. - №4(32). – С.92 – 103.

References

1. Llausàs, Albert & Nogué, Joan. (2012). Indicators of landscape fragmentation: The case for combining ecological indices and the perceptive approach. *Ecological Indicators*. 15. 85–91. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2011.08.016>
2. Dudarenko L. Visual ecology as a legacy of the improvement of environmental problems of people / L. Dudarenko //

Vishcha school: scientific and practical vision. - 2017. - No. 2. – P.75 – 85.

3. Achsani, Rizky & Wonorahardjo, Surjamanto. (2020). Studies on Visual Environment Phenomena of Urban Areas: A Systematic Review. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. 532. 012016. DOI 10.1088/1755-1315/532/1/012016

4. Jana, M. K., & De, T. (2015). Visual pollution can have a deep degrading effect on urban and suburban community: a study in few places of Bengal, India, with special reference to unorganized billboards. European Scientific Journal, ESJ, 11(10).

5. Klimenko M.O. Methodology and organization of scientific studies: assistant / M.O. Klimenko, V.G. Petruk, M.B. Mokin, M.N. Vozniuk. - Kherson: Oldi plus, 2012. - 474 p.

6. Kundelevska T.V. An overview of the methods for assessing visual inflows at the boundaries of the urban ecosystem and the propositions for conducting such an assessment on the territory of the Ivano - Frankivska metro station / T.V. Kundelevska // Ecological safety and balance of resources. - 2017. - Issue 2 (16). – P.86 – 91.

7. Pilipenko S. Three types of mischief: light, sound, visual / S. Pilipenko. – Access mode: <https://prostirmagazine.com/town/try-vydy-miskogo-zabrudnennya-zvukove-vizualne-ta-svitlove>, 2023.

8. Wakil, Khydija & Tahir, Ali & Hussnain, Muhammad Qadeer Ul & Waheed, Abdul & Nawaz, Raheel. (2021). Mitigating Urban Visual Pollution through a Multistakeholder Spatial Decision Support System to Optimize Locational Potential of Billboards. ISPRS International Journal of Geo-Information. 10. 60. DOI: 10.3390/ijgi10020060

9. Tsihanenko O.I. Ecological psychiatry in sports as a promising direction for sports psychiatry and sports medicine / O.I. Tsihanenko, L.V. Bogdagdanovich, N.A. Sklyarova, L.F. Oksamitna // Scientific chronology of NPU named after M.P. Dragomanov. - 2022. - Issue 9 (154) 2022. - P.119 - 123.

10. Radomska M. The assessment of visual environment quality at Solomyansky district Kyiv, city / M. Radomska, M. Yrkiv, A. Husieva // Ecological safety of nature. - 2019. - No. 4 (32). – P.92 – 103.